

ПОДГОТОВКА, ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ТАКТИЧЕСКИ КАЗУС (ЛЕТУЧКА)

Калин Градев

PREPARATION, ORGANIZATION AND CONDUCT OF A TACTICAL CASE STUDY (FLYER)

Kalin Gradev

Резюме: *Тактическа летучка¹ е била една от най-разпространените форми на тактическата и оперативната подготовка на офицерите. Широко се е прилагала, както във висшите военноучебни заведения, така и в командирската подготовка на офицерите и щабовете. Към настоящия момент тактически летучки се използват, както от Военна академия „Г. С. Раковски“, като форма за оценяване на слушателите от специалност „Сухопътни войски“ от професионално направление „Военно дело“, така и от Щаба по отбраната, за осъществяване на контрол на формиранията по време на планови и внезапни проверки. Но каква би следвало да бъде последователността за разработването и провеждането на тази форма за обучение все още не е описано в съвременните доктринални документи.*

Ключови думи: *подготовка, казус, летучка, щаб, командир, обучаеми.*

Abstract: *Tactical flight was one of the most common forms of tactical and operational training for officers. It has been widely applied, both in higher military educational institutions and in the commander's training of officers and staffs. At the moment, tactical flyers are used both by the Rakovski Military Academy as a form of evaluation of trainees in the specialty of Military Affairs, and by the Defense Headquarters for the control of formations during planned and surprise inspections. But what should be the sequence for developing and conducting this form of training is not yet described in modern doctrinal documents.*

Keywords: *preparation, case study, headquarters, commander, trainees.*

Тактическият казус (летучка) е форма на подготовка на щаба, при която на обучаемите се представя описание на ситуацията и се изисква да разрешат проблем или да предложат действия, съответстващи на обстановката.² Във висшите учебни заведения (ВУЗ) тактическата

¹ В голяма част от страните членки на НАТО се използва терминът „Case Study“.

² Национална публикация на въоръжените сили на Република България НП – 7 Доктрина за подготовка на въоръжените сили на Република България Издание (А) 2018 стр.50

летучка се прилага като групово занятие, на което се преминават един до два учебни въпроса. Докато груповото занятие се провежда в рамките на тактическата задача и е свързано с други учебни въпроси в нея, за казуса (летучката) обикновено се набелязва отделен самостоятелен епизод от бойните действия на формированията³, който изисква от обучаемите бързина, творчество в действията и дързост в решенията, съпоставими спрямо противостоящите сили (ПС).

Използва се решаване на отделен епизод (инцидент, събитие) от дадена операция (тактическо действие) и обикновено се провежда с щабове на тактически формирования и във ВУЗ. Решаването на казус (тактическата летучка) е предназначен за проверка и усъвършенстване на знанията и практическите умения и навици на офицерите по отделни въпроси по управлението на формированията, по оценка на обстановката, по изготвяне на необходимите разчети и за обосновка на взетите решения и поставените на подчинените формирования задачи в ограничено време. Казусът (летучката) се провежда като тренировка и последващ разбор, на местността и в клас, с използване на карта, схема, макети на местността, комплекти документи по управление.

Когато се използва като форма на контрол на реални формирования естеството на работа е различно за командирите и за щабовете им. Поради тази причина разликата би следвало да се търси не единствено и само в целите, но и в изходящите документи за казуса (летучката). При това следва да се обръща внимание, както на тактическите действия на нивото за което се разработва, така и на процедурите (инструкциите) на проверяваното формирование. В зависимост от целите на проверката може обучаемите да се проверяват в ролята на длъжностите, на които са по длъжностно разписание, но може да се изисква и да са в ролята на едно ниво над това, което заемат с цел проверка познаването на задълженията на старшата инстанция.

Тактическата летучка като форма на контрол в катедра „Сухопътни войски“ на Военна академия „Г. С. Раковски“ се прилага предимно по дисциплината „Използване на формированията от сухопътни войски в операциите“, при която се обръща внимание на прилагането на тактическите действия на ниво батальон и бригада за бойни и не бойни операции и тактически действия. Така обучаемите се проверяват в ролята на старши помощници от състава на оперативно отделение в механизирана бригада и като командири на батальон.

В хода на цялостното преминаване на дисциплината, обучаемите многократно се назначават в различни длъжности, което допринася за проверка и затвърдяване на теоретическите им знания и усъвършенстване на уменията и навиците им по планиране на боя. Те

---

³ В зависимост от нивото за което се разработва казусът (летучката).

се запознават с методите, характера и съдържанието на работа на командирите и щабовете по планиране на боя, получават знания за същността, съдържанието и характера на работата на всяко основно длъжностно лице, развиват, затвърждават и усъвършенстват уменията и навиците си по оценка (анализ) на обстановката и вземане на решение за действие на собствените формирования, като предимно задачата им се заключава в разработване на вариант за действие.

Основното предназначение на тактическата летучка е на базата на добитите и затвърдени теоретически знания от лекциите, семинарите и практическите занятия да се провери до каква степен са се формирали или са се усъвършенствали уменията на обучаемите по планиране, организиране и/или водене на бойните, действия на формированията, чрез решаване на дадена тактическа обстановка (ситуация)⁴.

Същността на тактическата летучка за военноучебните заведения се заключава в това, че всички обучаеми от учебната група се назначават и действат в една длъжност от състава на щаба на бригада (батальон или бойна тактическа група) и в определено време, изпълняват една и съща дейност, като решават един и същ учебен въпрос, под непосредственото ръководство на ръководителя (преподавателя)⁵.

В хода на казуса (летучката) (особено за тези с по-голяма продължителност), в зависимост от характера и изискванията на учебните цели и въпроси, обучаемите може да се назначават и в друга роля, но също така еднаква за всички. Поради това тактическата летучка е форма, посредством която се осъществява и проверява индивидуалната подготовка на всеки от обучаемите.

За провеждането на летучката е необходимо като изходни документи да се разработят тактическо задание, карта изходна обстановка и оперативна (бойна) заповед.

В зависимост от времето за провеждането на летучката и какво ще се изисква от обучаемите, тактическото задание с карта изходна обстановка може предварително да бъдат предоставени на обучаемите.

Като краен продукт от обучаемите могат да се изисква решение (концепция) за определяне на действията на механизирани и танкови, поддържащите и осигуряващи формирования, оформянето на определени бойни документи, умело, творческо и гъвкаво планиране на боя, като е необходимо да се предвиди обема от желаните краен продукт да съответства на времето за провеждане на занятието.

---

⁴ В доктриналните документи на НАТО се използва термина ситуация.

⁵ В зависимост от вида на казуса може да се провежда и с повече от един преподавател, когато се търси комплексност във взетото решение или при казус свързан с организиране на взаимодействието.

Продължителността на тактическата летучка може да е различна и зависи от броя на учебните въпроси, от целите за достигане и от характера на учебния материал. Обикновено продължителността и е от 2 до 6 учебни часа. По-продължителни са занятията, свързани, освен с разработването на ВД и с допълнителни елементи от планирането на боя (изработване на схема на маньовъра, поставяне на бойните задачи, разработване на синхронизационна матрица, разчети, необходими в хода на бойните действия, цялостни схеми на огневата система, на инженерни заграждения и т.н). Занятията, свързани с разглеждането на бойни документи, различни доклади, справки и разчети по използване на механизирани (танковите), поддържащите и осигуряващите се преминават обикновено за 2-4 часа.

Казусът (летучката) може да се прилага, както по време на индивидуалната, така и по време на колективната подготовка на щабовете и формированията.

В зависимост от основния метод, който се прилага, решаването на тактическия казус (летучка) може да бъде тренировъчен, контролен и показен.

Тренировъчните тактически казуси (летучки) трябва да са основни. Посредством тях се цели проверка на възможностите за претворяване на придобитите теоретични знания и практическите умения в бойни документи. Целта може да е конкретна или комплексна, като у обучаемите се формират умения и навици бързо и самостоятелно да анализират мисията, да оценяват обстановката, да съобразят с указанията по планирането, да вземат най-целесъобразни решения за разработване на ВД, да се съгласуват усилията на всички формирования от всички родове войски за най-бързо и точно изпълнение на поставените бойни задачи, да се планира всестранно осигуряване, да проявяват инициатива, творчество и се да планират бойните действия в кратки срокове и при най-сложни условия на обстановката.

Тренировъчните казуси (летучки) се провеждат обикновено след груповите занятия, т.е. след комплексните тактически задачи — преди командно-щабни учения (КЩУ). Съществува и вариант, при който казусът да се проведе и след КЩУ, и най-често се прилага, когато са допуснати слабости по отделни учебни въпроси.

След преминаването на тактическите задачи е удачно да се приложат тренировъчните казуси (летучки). Те се провеждат по такива теми и учебни въпроси, които не са намерили място в задачите. Тема на летучките, които се провеждат преди КЩУ, са обикновено най-важните учебни въпроси по време на КЩУ. Те се провеждат с цел да се повишат знанията, уменията и навиците на обучаемите по основните въпроси на КЩУ.

Теми на летучките, проведени след КЩУ, са обикновено учебните въпроси, по които обучаемите са показали недостатъчни знания и умения по време КЩУ.

Контролните казуси (летучки) се използват, за да се добие ясна и точна представа за това до каква степен обучаемите са усвоили преподавания материал по тематиката на контролния казус (летучка) и уменията, които са придобити по време на щабните тренировки и тренировъчните казуси (летучки). Оценката, която се поставя от преподавателя, е част от оценката по дисциплината (най-често в текущия контрол, но може да бъде обособена и като част от оценките от ЩТр и КЩУ), по която се провежда казуса (летучката).

Показните казуси (летучки) обикновено се прилагат във висшите военно учебните заведения (ВА, НВУ, ВВМУ, ВВВУ). Те са малко на брой и преминават в рамките на една тактическа задача, която се нарича „показна“ или „методическа“. Предназначението им е да се представи на обучаемите⁶ метод на работа (последователността) при решаване на тактическа задача. На този вид казус (летучка), ръководителят последователно показва на обучаемите как трябва да се изучат изходните данни по казуса, как се осъществява анализ на мисията, оценка на обстановката, как се взема решение, как се разработват бойните документи и т. н.

На показната тактическа летучка се създават условия да се премине постепенно и организирано от теорията към практиката, т. е. от лекциите и семинарите към тренировъчните казуси (летучки). В този смисъл показната тактическата летучка е свързващо звено между теорията и практиката. Освен това е наложително те да са разработени по такъв начин, че да ориентират обучаемите за това, какъв е реда за работа и какво трябва да се прави след получаването на тактическото задание, в каква последователност да се разработят исканията, от какви предпоставки трябва да се изхожда, за да се разкрият основните моменти в обстановката, как се разработват и се оформят бойните документи и др.

Наред с това показните казуси (летучки) имат и някои отрицателни страни. В значителна степен те създават условия за шаблон в работата на обучаемите. Много често обучаемите се стремят да пригледат показания им образец (без проява на критично мислене) към следващите тактически задачи и да представят ВД на собствените формирания, без да проявяват творчество и самостоятелност в работата си, отчитайки поставянето на оценки.

Тактически казуси (летучки) може да се провеждат в клас, на местност, на макет, по карта или в специализирани кабинети с

---

⁶ Показната летучка освен за обучаемите може да бъде насочена и към асистентския състав, особено за новоназначени членове на академичния състав.

използване на програмни продукти за онагледяване (визуализация) на местността⁷. Основната цел е да се придобият (затвърдят, усъвършенстват и проверят) знанията, уменията и навиците на обучаемите по уясняване на задачата и оценка на обстановката, по работата върху карта, по изготвянето на доклади, справки, разчети и съображения за бойното използване на маневрените, поддържащите и осигуряващите подразделения и по планирането на боя.

Когато се използват системи за компютърна симулация целта може да бъде да се определи правилния избор на построение или позиции, като в този случай ефективността на взетото решение може да се определи посредством симулиране на действията на противостоящите сили и да се отчете изпълнението на поставената задача. При този формат на решаване на казуси (летучки) може да се търси и по-голяма комплексност, като предварително се определят мерките за изпълнението и индикаторите за успешно изпълнение на поставената задача. Като такива могат да се определят недопускането на определено ниво на загуби в сили и средства от страна на собствените формирания, нанасяне на определено количество загуби на противостоящите сили или недопускане на овладяването на определен район (зона, рубеж или участък от местността).

Обучаемите могат да получат изходните данни по казуса (летучката) в началото на занятието (при достатъчно планирано време за провеждане). Тези данни трябва да бъдат кратки и ясно формулирани, за да може да се анализират и да се пристъпи към вземане на исканото решение.

Изходните данни може да се дадат на нанесена карта с пояснителен текст или да се продиктуват от ръководителя.

Времето, необходимо за изучаване, анализ и уясняване на обстановката не бива да бъде повече от 45-60 минути⁸. При положение, че казуса (летучката) се провежда с батальон, времето не трябва да е повече от 25-30 минути. Търсенето на оптимално съотношение между факторите оперативност и целенасоченост (необходимостта от вземане на решение в условията на критична обстановка), са обуславящи за времевите параметри. Търсейки комплексността от въздействие им може да се твърди, че за цялостното преминаване на една летучка в рамките на бригада са необходими не по-малко от 6 часа, които се разпределят приблизително така:

- за изучаване, анализиране и нанасяне на обстановката – 40-60 минути;

⁷ Системата JCATS, VBS или DITS

⁸ Необходимо е да съответства (да е съпоставимо) спрямо времето за вземане на решение на тактическо ниво при кризисно планиране.

- за вземане и оформяне на решението (ВД и разработване на исканите въпроси) – 60 минути;
- за оформяне и разработване на БЗ – 60 мин.
- за представяне (докладване) на решенията (ВД) на обучаемите с мотивите им и разбор на казуса (летучката) от 135-180 минути.

При положение, че казусът (летучката) се провежда с по-ниски тактически звена, необходимо е времето да се намали с 1/3 за нивото на батальон и с 2/3 за нивото на рота, което за цялостното преминаване на една летучка следва да е не повече от 4 часа за нивото на батальона и до 2 часа за нивото на ротата. Тези времеви параметри могат да се обвържат със значително по-малкото време необходимо за организиране и подготовка на бойните функции в съответното формиране.

При решаване на казуса (летучката) обучаемите работят самостоятелно, под непосредствения контрол на преподавателя (групата за проверка). В някои случаи, когато времето е ограничено или пък решаваният казус (летучка) е тренировъчен, ръководителят може да събере работите им и конкретно да оцени всяка разработка.

За разлика от груповото занятие, при решаване на летучка преподавателят не съобщава темата, учебната цел и учебния въпрос, тъй като това ще подскаже решението.

Правилата при разработване на документите по тактическия казус (летучка) за обучаемите трябва да бъдат предварително определени, а когато се осъществява по време на проверка, да бъдат съобразени със стандартните оперативни процедури (инструкции) на проверявания щаб или формиране.

Бойната (оперативната) заповед за провеждане на операцията, предоставена на обучаемите, осъществява насоките на замисъла на старшия командир и осигурява интеграцията и поддръжката на елементите оформящи цялостната бойна мощ при кризи и конфликти. В момента, в който се наложи да се използват формирования с определени бойни функции, определени или предоставени (отпуснати) на формирането, разработчика на ВД трябва да обезпечи тези формирования с насоки и концентрация на усилия, за да постигне крайния резултат в подкрепа на целта за всяка операция (тактическо действие).

ВД за провеждане на операцията (тактическите действия) се разработват с цел нарушаване намерението (стратегията) на командира на противостоящите сили и постигането на желаното крайно състояние и поставената цел. Всеки вариант се разработва с основната идея, че може да прерасне в концепция. В зависимост от поставените цели за провеждането на казуса (летучката) освен основният план за

операцията (тактическите действия), може да се иска разработването и на поддържащи планове или анекси.

Когато казусът (летучката) е насочен към търсене на индивидуалност⁹ от обучаемите във ВУЗ, ВД предоставя личното виждане на обучаемия за възможно най-благоприятния ВД за изпълнение на поставената задача, въз основа на неговия личен опит, знания, умения и интуиция.

Когато е насочен към оценяването на работата в екип¹⁰ се търси колективизъм, взаимодействие и комуникация между отделните обучаеми. При разработването на ВД, в този случай, е необходимо да се съблюдават указанията поставени от командира, по време на анализа и оценката на обстановката. Разработването на ВД е дейност, която ангажира щаба за предоставяне на проект на решение, който ако бъде одобрен от командира, ще има ефект върху изпълнението на задачите при провеждане на операцията. За всеки ВД е необходимо да бъдат подготвени за представяне пред командира, разчети таблици и схеми. Това ще спомогне той да добие ясна представа за използването на собствените/приятелски формирания и предимствата като цяло, вземайки предвид наложените ограничения, реалната ситуация в зоната за операция (тактическите действия) и заключенията, направени по време на анализа на мисията и предходните стъпки от указанията на командира.

Изходният резултат от разработването на ВД трябва да представлява идейна концепция на операцията (тактическите действия), в която да се представи най-същественото: какво ще се направи, количеството на необходимите сили и времето, в което тези сили ще бъдат използвани. Идейният ВД трябва да е разбираем, кратък и напълно завършен. Той трябва да може да отговори на следните въпроси:

Какъв по състав и какви сили и средства са необходими за изпълнението на задачата?

Под чие командване, определените за използване формирания трябва да действат?

Къде и как трябва да бъде развърнато определеното формирование или бойна група във въздушното, морското и земното пространство в зоната на операцията ?

Какви важни задачи трябва да се изпълнят и в каква последователност?

Как да се осигури защитата на формированието по време на операцията?

С кого следва да се организира комуникация?

⁹ Прилагане по време на индивидуалната подготовка.

¹⁰ Прилагане по време на колективната подготовка.

Променливостта или особеностите на всеки ВД, разработен от обучаемите следва да са изразени и да се вземат предвид от преподавателя (проверяващите) по отношение на:

- направление на основното усилие;
- плана за маньовър (въздушен, земен, морски);
- организация на задачите;
- предвиденото използване на резерви;
- механизма за осуетяване или метода за изпълнение на мисията;
- времето за провеждане;
- логистичното осигуряване.

Важно условие е да не се забравя, че ВД са приблизителни концепции, затова всичко, което се изисква е да се подредят и планират задачите и маньовъра в трите основни фази на конфликтите и кризите, а именно:

- застрашаващия период;
- по време на военните действия;
- след приключване на военните действия.

Прилагането на казусът (летучката) като форма за подготовка на офицерите от щабовете и командирите на формированията, е ефикасен метод, не само за повишаване на знанията и уменията, а така също и за проверка (контрол) на усвояване (изграждане, постигане, поддържане или надграждане) на определени стандарти, способности и познания. Приложимостта му, както по време на индивидуалната и колективната подготовки, преди, по време и след основните форми за подготовката на командирите и техните щабовете (КЩУ и ЩТр), го определят като незаменим фактор за натрупване на опит и самочувствие.

Казусът (летучката) насърчава критичното мислене и иновативните решения при създадена сложна обстановка (ситуации) в определени тактически променливи, където може да не съществува едно единствено решение, а да са налице много възможности. Осигурява възможност на офицерите да решат проблем, самостоятелно или като членове на група, с възможно най-малко разход на ресурси (материални и времеви). Развива аналитични умения, като позволява изследването на спорни въпроси и търсене на консенсус. Дава възможност на обучаемите да прилагат придобитите и нови знания и опит.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Национална публикация на въоръжените сили на Република България НП – 7 Доктрина за подготовка на въоръжените сили на Република България Издание (А) 2018

2. **Маринов П., Градев К.**, Тактически казуси за подготовка на офицери. София: издателство Военна академия „Г. С. Раковски, 2017

3. <http://www.opengroup.org/public/arch/p4/cases/nato/workexpl.htm>